

Report: Průzkum uživatelů ČSDA 2020

Michaela Kudrnáčová

Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Praha, 2020

Obsah

Hlavní zjištění	3
Výsledky průzkumu	3
Implikace výsledků	3
Krátce úvodem	4
Metodologie	5
Výsledky průzkumu	6
Závěrem.....	12
Seznam grafů.....	13
Seznam tabulek	13

Hlavní zjištění

Výsledky průzkumu

- Průměrný uživatel využívá služeb ČSDA několikrát ročně (cca 48 %) nebo méně často (cca 39 %).
- Drtivě většině uživatelů slouží data k práci pro některou z veřejných organizací (82 %), nejčastěji v rámci studia (cca 29 %) nebo akademického výzkumu (28 %).
- Nejužívanější funkcí Nesstaru je stahování dat (cca 31 %); ostatní funkce (stahování dokumentace, metadat, vyhledávání v otázkách podle klíčových slov, zobrazování tabulek a online analýzy) nejsou sice prioritní, uživatelé je ale také hojně využívají.
- Majoritní část uživatelů (cca 66 %) v průzkumu udává, že používaná data stažená z našeho archivu cituje.
- Necelá polovina (cca 45 %) uživatelů nemá ke službám ČSDA výhrady, ostatní uživatelé zmiňují nedostatky, které se týkají vzhledu a fungování Nesstaru, ocenili by i větší pestrost a obecně více dat.
- Výhradně náš archiv využívá cca 54 % dotazovaných uživatelů, mezi nimi hlavně studenti.
- Nejčastěji se o ČSDA uživatelé dozvěděli od svých vyučujících (41 %), z internetu (cca 23 %) nebo od kolegů v práci (cca 21 %).

Implikace výsledků

- Z velkého množství vyplněných otevřených otázek a jejich obsáhlosti usuzujeme, že máme podporu uživatelů a že se naši uživatelé mají zájem podílet na rozvoji archivu a sdílet s námi své nápady.
- Jako nejdůležitější se jeví zjištění nutnosti obsahové revize Nesstaru tak, aby se uživatelé lépe vyznali v archivovaných datech a věděli kde, co najdou. Zároveň zvažujeme i jiné softwarové možnosti.
- Protože to jsou hlavně studenti, kdo má problém se v Nesstaru orientovat, a většina jich využívá výhradně náš archiv, bude naším dalším cílem (i po reorganizaci dat) vytváření jednoduchých návodů a zejména organizace workshopů na téma, jak se orientovat v našich datech a jak s nimi pracovat.
- Díky zájmu zahraničních uživatelů chceme věnovat větší pozornost také anglické verzi našeho webu a dat, zároveň do budoucna do průzkumu zahrneme i anglicky mluvící uživatele.
- I přes to, že většina uživatelů udává, že naše data citují, je potřeba věnovat se způsobům, jak snáze vytvářet citace dat pro vkládání do vlastních prací, a především jak přesvědčit i ostatní uživatele citovat.

Krátce úvodem

Český sociálněvědní datový archiv (ČSDA) Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. odborně zpracovává, dokumentuje a ukládá ze sociálně vědních výzkumných projektů data, propojuje je s relevantními výzkumnými informacemi a kontextem dalších dat a materiálů, a dále také podporuje sekundární analýzu v akademické i vzdělávací sféře. Kromě toho ČSDA pořádá také různé aktivity, jako jsou například semináře, konference nebo workshopy, navíc je zapojen v mnoha projektech různých výzkumných infrastruktur.

Vzhledem k tomu, že se neustále snažíme pracovat na vylepšování našich služeb, je pro nás velmi důležitý názor našich uživatelů. Rozhodli jsme se proto kontaktovat registrované uživatele a zeptat se jich, co si o našem archivu myslí, zda se nám daří naplňovat jejich potřeby spojené s archivem a případně jaká je jejich představa budoucího směřování archivu tak, aby jim jeho využívání vyhovovalo.

Metodologie

Mezi 6. lednem a 10. únorem byl proveden krátký anonymní online dotazník, v rámci kterého bylo osloveno celkem 3398 uživatelů registrovaných v naší databázi. Respondenty jsme oslovili skrze jejich emailové adresy: 312 kontaktů se nám vrátilo jako nedoručitelných, 6 bylo vyloučeno z různých důvodů (smrt, ukončené zaměstnání nebo na vlastní žádost), 174 respondentů využilo možnosti samostatného odhlášení se z výzkumu a 301 osob sice dotazník otevřelo, ale nevyplnilo žádnou otázku. Celkem 263 respondentů náš krátký dotazník vyplnilo, návratnost tedy činí 7 %.

Vzhledem k tomu, že drtivá většina uživatelů ČSDA je české národnosti (cca 90 %), dotazník byl dostupný pouze v českém jazyce. Z důvodu relativně vysokého zájmu cizinců jsme se ale rozhodli v příštích letech zapojit i anglicky mluvící část registrovaných uživatelů.

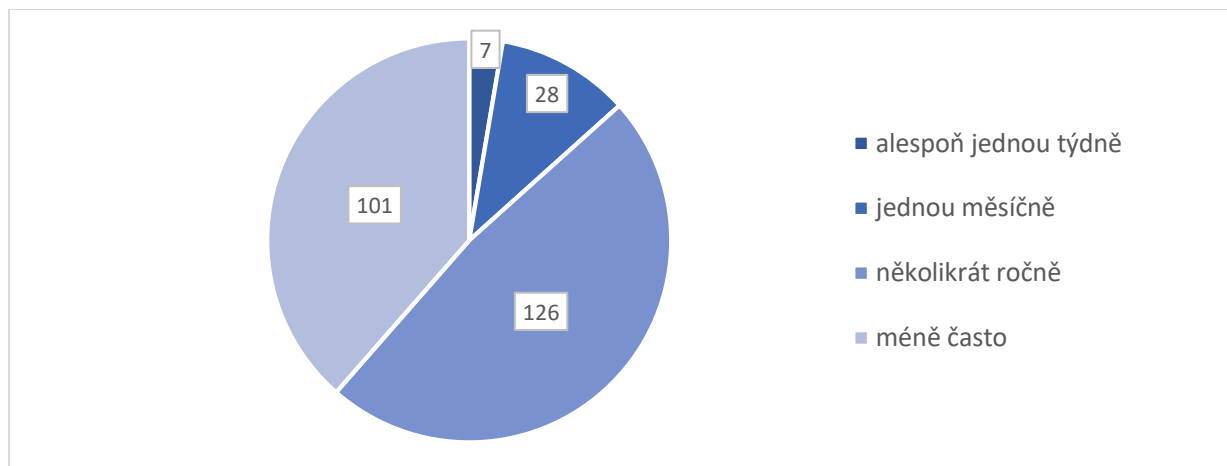
Dotazník sestával z deseti krátkých otázek, které byly cíleny na frekvenci využívání našeho datového archivu, afiliace uživatelů a typy aktivit, které skrze využití archivu vykonávají, funkce Nesstaru, které používají, citační praxe, jiné datové archivy, které používají, výtky/pochvaly směrem k archivu. Respondenti dostali také prostor pro vyjádření svých návrhů nebo přání.

V rámci dotazníku jsme se soustředili pouze na informace relevantní vzhledem k fungování ČSDA, a tak jsme se rozhodli zcela upustit od dotazování se na věk, pohlaví/gender a jiné sociodemografické informace.

Výsledky průzkumu

První otázka se týkala frekvence využívání služeb datového archivu (graf 1). Rozdíl je propastný: téměř polovina všech respondentů uvedla, že datový archiv využívají „několikrát ročně“ (48,1 %), zatímco zhruba jedna třetina archiv využívá „méně často“ než několikrát ročně (38,5 %), 10,7 % „jednou měsíčně“ a pouze 7 respondentů (2,7 %) „alespoň jednou týdně“.

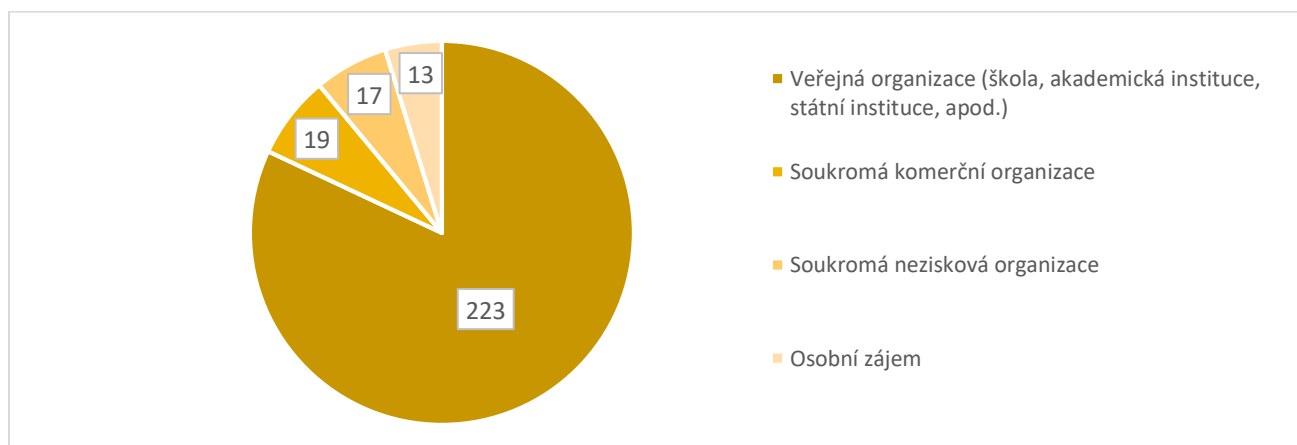
Graf 1: Q1. Jak často využíváte datový archiv?

n=262

Co se týče afiliace uživatelů archivu (graf 2), drtivá většina (82 %) spadá pod nějaký typ veřejné organizace, zbytek pracuje pro některou z komerčních organizací (7 %) nebo neziskových organizací (6,3 %). Překvapivě celkem 13 uživatelů (4,8 %), kteří vyplnili náš dotazník, argumentují osobním zájmem.

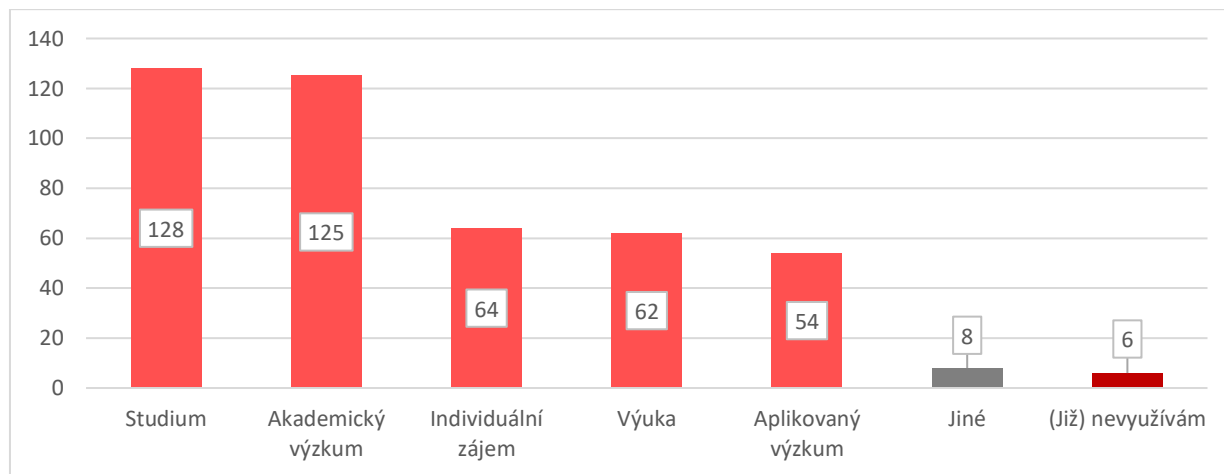
Graf 2: Q2a. V rámci jakého typu organizace v současnosti využíváte náš archiv?

n=272

Následovala otázka s mnohočetným výběrem zjišťující typ činnosti, v rámci které respondenti data z našeho archivu používají (graf 3). Ukazuje se, že jde zejména o studium (28,6 %) a akademický výzkum (28 %). Nicméně relativně často se objevila i odpověď individuální zájem (14,8 %), výukové účely (14,3 %) a aplikovaný výzkum (12,5 %). Zbývající možnosti byly vybrány jen několika málo uživateli: možnost „jiné“ zvolilo 8 respondentů (mezi nimi např. veřejná politika, právo nebo žurnalistika) a „(již) nevyužívám“ služeb ČSDA 6 osob.

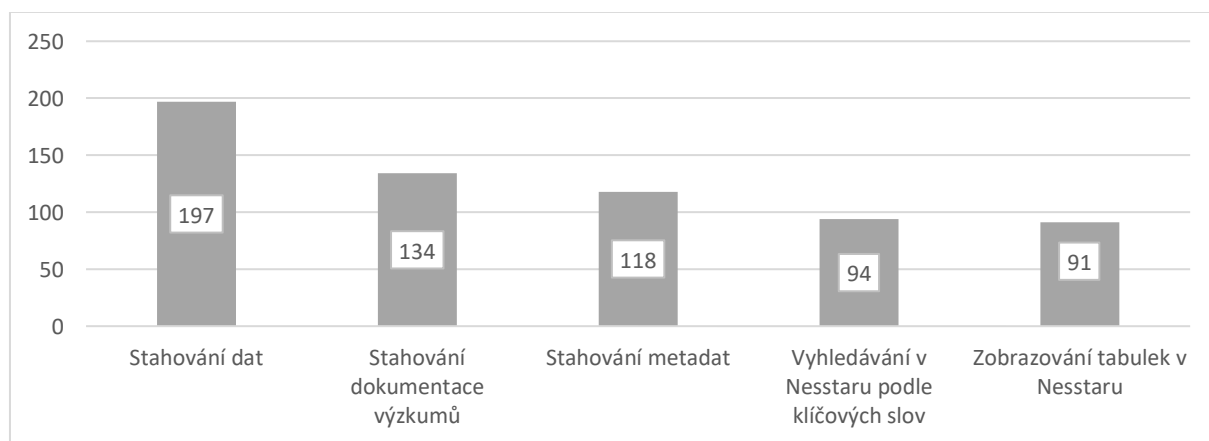
Graf 3: Q2b. V rámci jakého typu činnosti v současnosti využíváte náš archiv?

n=447

Kromě otázek, které nám umožní naše uživatele lépe poznat z hlediska jejich návyků a pracovního pozadí, jsme do dotazníku zahrnuli právě otázky zaměřené na funkce Nesstaru, které potřebují a používají (graf 4). Téměř jedna třetina odpovědí (31,3 %) sestává z možnosti „stahování dat“, 21,1 % „stahování dokumentace výzkumů“ a 18,6 % „stahování metadat“. Poslední dvě možnosti („vyhledávání v Nesstaru podle klíčových slov“ a zobrazování tabulek v Nesstaru“) byly vybrány vždy v cca 15 % případů.

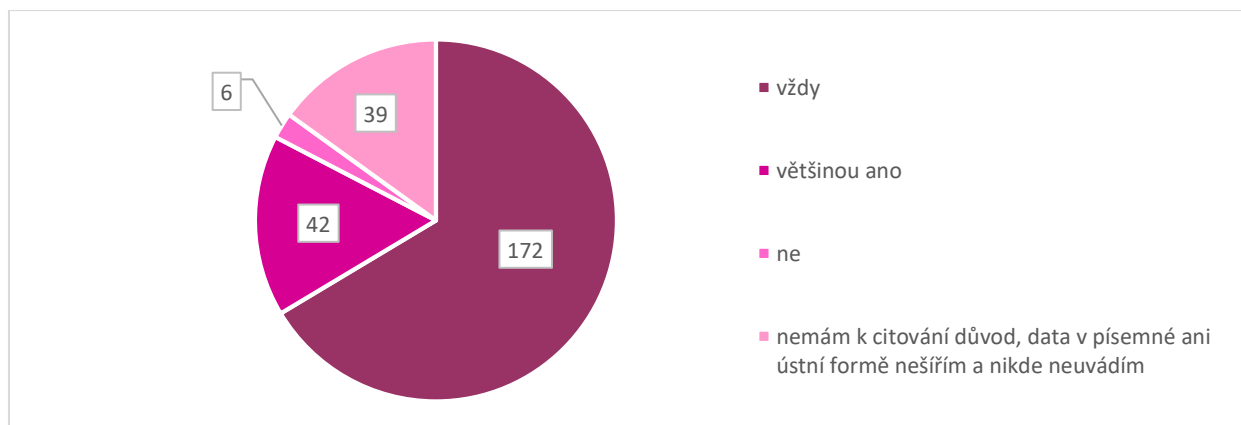
Graf 4: Q3. Jaké využíváte v našem online systému Nesstar funkce?

n=634

Protože datové archivy se, bohužel, často setkávají se studenty a výzkumníky, kteří nesprávně citují použítá data nebo v horších případech necitují vůbec¹, ptali jsme se respondentů i na jejich citační praxi (graf 5). Zhruba dvě třetiny respondentů (66,4 %) uvedly, že citují „vždy“, 16,2 % přiznává, že „většinou“ citují. Pouhých 6 respondentů přiznalo, že necitují „vůbec“, zatímco 15,1 % tvrdí, že necitují, a to jednoduše proto, že nemají pro citování dat žádný důvod, když je nikde nesdílí, a to v žádné písemné (např. ve formě seminární práce nebo článku), ani ústní formě (např. ve třídě při vyučování). Ačkoli neexistuje způsob, jak zkontrolovat, zda uživatelé naše data skutečně citují nebo ne, jak v rámci této otázky tvrdí, můžeme alespoň konstatovat, že si uvědomují normu, která citování dat vyžaduje.

Graf 5: Q4. Citujete použítá data? Ať už například v písemné formě v rámci sepsané práce/článku aj., nebo ve slovní formě pro studenty v rámci výuky...

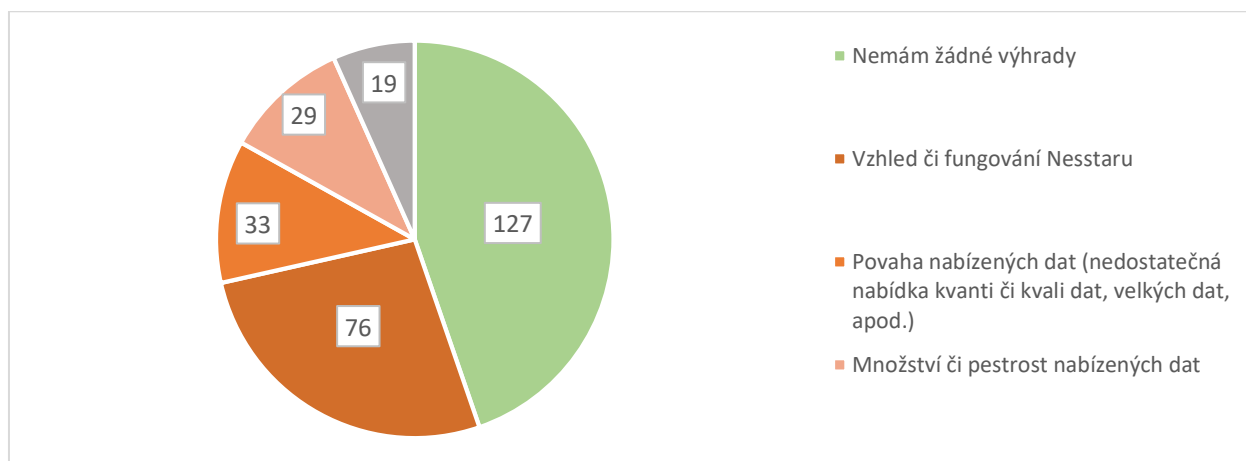
n=259

Jak vidno v grafu 8, poměr mezi těmi, co mají nějaké připomínky k Nesstaru oproti těm, co jsou spokojení, je velmi podobný (44,7 % respondentů nemá žádné výhrady). Slabiny datového archivu se dají rozdělit do tří hlavních skupin: vzhled či fungování Nesstaru (26,8 %), povaha nabízených dat (11,6 %), vztahující se zejména k větší rozmanitosti dat, a celkový objem dat v Nesstaru, zhruba třicet uživatelů (10,2 %) by si přálo obecně více dat v archivu. Pod možností „jiné“ se schovává 19 specifických stížností či přání uživatelů, jako je například lepší řazení dat, spojování datasetů, upozornění na padání Nesstaru atd.

¹ Informace o tom, kdo a kde naše data cituje, je důležitá pro fungování datového archivu. Kromě toho, že my tak získáváme informace o využívání dat, která jsou u nás uložena, musíme stejně jako jiné veřejné instituce dokládat, že jsou naše služby využívány i k akademickým účelům jako je psaní článků. Proto vás moc prosíme, nezapomínejte naše data citovat ve vašich studentských ale i jiných akademických pracích.

Graf 6: Q5. Co se Vám na archivu a jeho fungování nelíbí nebo Vám přijde nedostatečné?

n=284

Protože nás zajímalo zejména to, jak si naši uživatelé dokážou poradit se službami datového archivu a jakou mají zkušenost s jeho používáním, cílili jsme otázky hlavně na to, co se jim na fungování líbí a nelíbí tak, abychom věděli, na čem je potřeba primárně pracovat. Další otázka (viz tabulka 2) byla otevřená a dala respondentům prostor rozvést myšlenky týkající se fungování datového archivu a jeho softwaru. Byli jsme mile překvapeni velkým množstvím odpovědí: celkem 89 uživatelů se podrobně rozepsalo. Většina těchto reakcí (41) se vztahovala ke kritice prostředí Nesstaru a orientaci v něm, 13 uživatelů komentovalo fungování Nesstaru a jeho výpadky. 23 odpovědí potom zahrnovalo přání a nápady, které by si uživatelé přáli vidět v rámci archivu. Posledních 12 odpovědí bylo veskrze pozitivních, často zmiňovali podobnost našeho archivu a jiných archivů, což jim, dle jejich slov, usnadňuje práci s daty, a také to, že i přes některé drobné nedostatky nebo horší orientaci v archivu se uživatelům nakonec vždy podařilo najít to, co hledali.

Tabulka 1: Výběr odpovědí na otázku Q6. Můžete, prosím, trochu rozvést odpověď na předchozí otázku? (Co Vám na archivu přijde nedostatečné)

Vzhled, zobrazení (ne)přehlednost
➤ Archiv by samozřejmě mohl být i modernější, co se týče možností datové vizualizace a sdílení dat - někdy stačí relevantní informaci umět vyhledat a pak by z ní mohlo benefitovat více lidí - např. i ve formě sdílení grafů, apod..   ➤ Práce v Nesstaru je pro mě poněkud neintuitivní, na druhou stranu se nejedná o zásadní překážku, protože si data stahují k sobě do počítače.   ➤ nepřehledné a pomalé vyhledávání (není uživatelsky přívětivé)- špatná možnost procházení výzkumů (podle roku pořízení, podle klíčových slov, atp., samotná kategorizace výzkumů v archivu je spíše nefunkční)- Při práci s archivními daty je vyhledávání klíčové, mělo by mít podstatně silnější nástroje. Zároveň by bylo přínosné, kdyby se lépe dalo vyhledávat podle informací o datech - např. tématech, např. podle klíčových slov atp. V současné době je to všechno na hromadě, jde spíš o náhodné procházení...
Fungování

- Často mi Nesstar nejde, vypadáva
- Na některá témata je složitější najít data, které nevyžadují větší úpravy, ale v podstatě se jedná o běžnou a zanedbatelnou věc.
- Při hledání pomocí klíčových slov často nevyhledá konkrétní proměnnou, jen v jakém výzkumu je (příklad: zajímají mě otázky o kouření, nesstar zobrazí, že je v Naše společnost z 01/2018, a pak musím hledat otázku v celém průzkumu).

Doporučení a přání

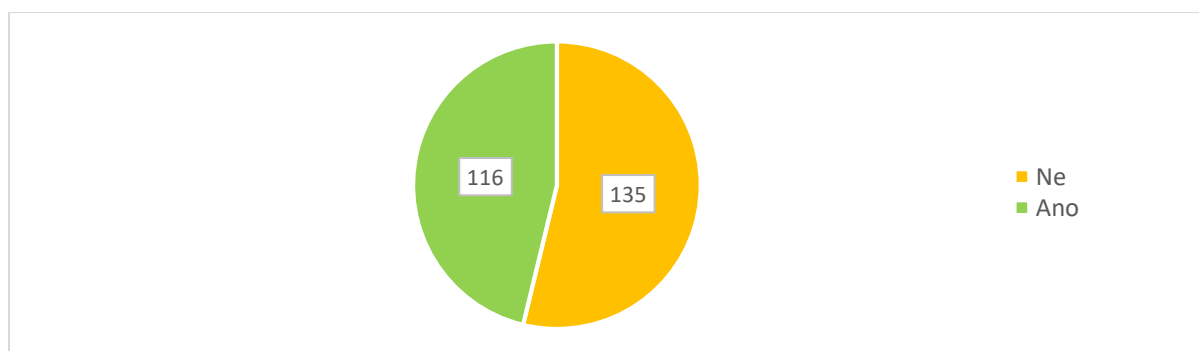
- Ideálně bych rád, aby bylo možné stahovat více datasetů najednou podle filtru, např. každý dataset z projektu Naše společnost sesbíraný v prosinci za posledních 10 let.
- Rád bych ho používal víc, chybí mi tam víc dat pro právníky.
- Vzhledem k tomu, že využívám archiv jen občas, mám často problém dostat se k mezinárodním datům. Chybí mi nějaký návod postupu.

Neutrální a pozitivní komentáře

- Líbí se mi přehlednost dat a množství témat.
- Pro to, na co Nesstar používám, mi vše přijde v pořádku. Občas doporučuji Nesstar jako zdroj dat a nebojím se, že by tam někdo něco nenašel.
- Vše mi vyhovuje, hlavně kompatibilita s podobnými zahraničními archivy.

Kromě našeho archivu jsme se uživatelů tázali i na používání jiných datových archivů (graf 7). Zdá se, že jen o něco málo více než polovina (53,8 %) využívá jen našich služeb. Ti, kteří hledají data i v jiných datových archivech, jak u nás, tak v zahraničí, nejčastěji zmiňovali GESIS, Eurostat a ČSÚ (tabulka 3).

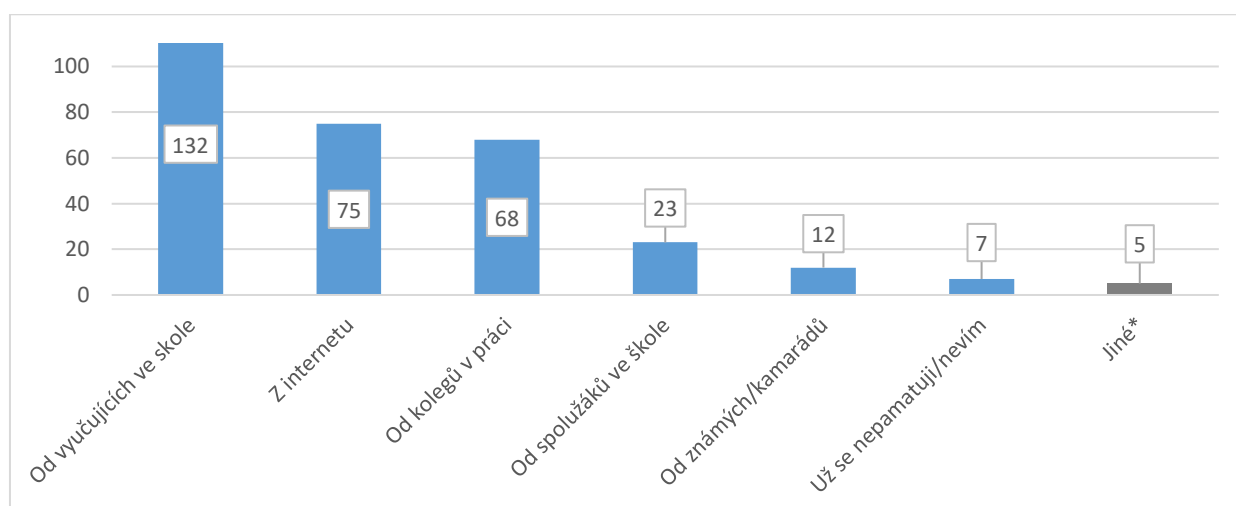
Graf 7: Q7. Využíváte i jiné datové archivy k prohlížení/stahování dat?

n = 251

Velmi důležitou informací je pro nás i to, jak se o našem archivu respondenti dozvěděli (graf 8). Většina odpovědí (41 %) značí, že uživatelé byli o existenci ČSDA informováni skrze výuku na školách, zhruba čtvrtina (23,3 %) odpovědí ukazuje na internet jako primární zdroj informací o archivu a z cca pětiny (21,1 %) se pak jedná o kolegy v práci. Menší část uživatelů pak udávala spolužáky (7,1 %) a přátele (3,7 %). Pod možností „jiné“ (5 odpovědí) se schovává účast na různých prezentacích, seminářích či odborné články, přičemž 7 osob si nevzpomíná, odkud o existenci archivu ví.

Graf 8: Q8. Odkud víte o existenci datového archivu?

n = 322

*Možnost „jiné“ poskytuje následující odpovědi:

- Víím o jeho existenci od začátku fungování, navíc veřejná instituce, se kterou spolupracuji, do datového archivu pravidelně přispívá.
- Z odborných knih.
- Z prezentace CSDA na fakultě.
- Ze semináře, který vedl někdo ze soc.cas.cz na Univerzitě Palackého v Olomouci kolem roku 2013.
- Zúčastnil jsem se semináře v SOU.

Na samotný konec dotazníku dostali uživatelé prostor, aby se vyjádřili k čemukoli spojenému s naším archivem (tabulka 4), ať už se jednalo o rozvedení některé z předchozích otázek nebo sdělení něčeho nového, k čemu v dotazníku nedostali prostor. Odpovědi na tuto otevřenou otázku zahrnovaly celkem 11 nápadů týkajících se např. zlepšení lokalizace i pro anglicky mluvící, lepšímu seřazení dostupných výzkumů, časové řady pro opakující se výzkumy nebo design. Dojalo nás, že se objevilo celkem také 20 pozitivních komentářů, ve kterých nám uživatelé děkovali za to, že jsme a fungujeme.

Tabulka 2: Výběr odpovědí na otázku Q9. Chcete nám sdělit něco dalšího? Budeme rádi za veškeré podněty k fungování datového archivu

Podněty
➤ Byl bych rád, kdyby archiv fungoval i nadále a nabízel stále větší objem dat z tuzemských sociálněvědních šetření v češtině i angličtině. Děkuji Vám za Vaše úsilí.   ➤ Bylo by fajn, třeba soustředit výzkumy stejného jevu (datové soubory) do jednoho adresáře. To by bylo dobré udělat pro výzkumy, které jsou zařazeny v časových řadách.   ➤ Vzhledem ke zkušenostem se zahraničními sociálně-vědními datovými archivy bych doporučoval soustředit se především na design archivu (čím jednodušší a přehlednější bude, tím vyšší bude jeho efektivita i oblíbenost).
Pochvaly
➤ Datový archiv je skvělá a potřebná služba, díky za něj.   ➤ Děkuji za práci, kterou odvádíte i za zpětnou vazbu na emaily a celkovou podporu.   ➤ Považuji za velmi záslužné, že archiv funguje. Bylo by výborné, kdyby byla jeho funkce zajištěná i legislativně a existovala např. povinnost do archivu předávat výsledky všech výzkumů hrazených z veřejných peněz, ale chápu, že realizovat takovéto opatření je nesmírně složité.

Závěrem

Primární motivací k provedenému výzkumu uživatelů bylo zjistit, jaké služby ČSDA uživatelé využívají, co mají na archivu rádi a co je baví, a naopak co jim úplně nevyhovuje, co by změnili a co by případně přivítali, kdyby bylo k dispozici. My sami máme určitou představu, jakým směrem by se měl archiv vyvíjet a neustále pracujeme na zlepšování našich služeb, i když se, bohužel, většinou jedná o časově náročné změny. Byli jsme velmi mile překvapeni množstvím uživatelů, kteří dotazník vyplnili, i podrobným feedbackem, který jsme dostali. Všem, kteří na náš dotazník odpověděli a pomohli nám tak udělat si podrobnější obrázek o fungování archivu z pohledu uživatelů, moc děkujeme. Váš názor je pro nás velmi důležitý. Budeme se snažit udělat maximum pro to, abychom zapracovali alespoň některé návrhy a abychom upravili vše, co vnímáte jako problém. Bohužel některé podněty, zejména co se týče množství a tematického obsahu dat, pro nás není snadné zapracovat, protože získávání dat je zcela závislé na poskytovatelích (autorech výzkumů). Do budoucna bychom chtěli podobné průzkumy realizovat pravidelně alespoň jednou za dva roky tak, abychom s vámi drželi krok a měli stále čerstvé informace o tom, co ke své práci potřebujete a jak bychom vám v tom mohli být maximálně nápomocní.

Seznam grafů

Graf 1: Q1. Jak často využíváte datový archiv?	6
Graf 2: Q2a. V rámci jakého typu organizace v současnosti využíváte náš archiv?.....	6
Graf 3:Q2b. V rámci jakého typu činnosti v současnosti využíváte náš archiv?	7
Graf 4: Q3. Jaké využíváte v našem online systému Nesstar funkce?	7
Graf 5: Q4. Citujete použitá data? Ať už například v písemné formě v rámci sepsané práce/článku aj., nebo ve slovní formě pro studenty v rámci výuky.....	8
Graf 6: Q5. Co se Vám na archivu a jeho fungování nelíbí nebo Vám přijde nedostatečné?....	9
Graf 7: Q7. Využíváte i jiné datové archivy k prohlížení/stahování dat?	10
Graf 8: Q8. Odkud víte o existenci datového archivu?	11

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výběr odpovědí na otázku Q6. Můžete, prosím, trochu rozvést odpověď na předchozí otázku? (Co Vám na archivu přijde nedostatečné).....	9
Tabulka 2: Výběr odpovědí na otázku Q9. Chcete nám sdělit něco dalšího? Budeme rádi za veškeré podněty k fungování datového archivu	11